

LOGOS E NÙMENES DE LOGOS

Progetu finantziadu dae sa R.A.S. in cunforma a sa L.R. .n^u44/1993 a su Comune de Sàgama pro “Sa die de sa Sardigna” 2008 dedicata a “Sa limba sarda”.

Sa chirca est istada fata cumprinde prima de totu intervistas intro sos mannos de sa bidde. Pustis sa chirca est istada fata pighende comente puntu de riferimentu, sos atos de nàschida dae su 1866 a su 1900, chi s’agatant in s’archìviu de su Comune de Sàgama. Difatis, in cussos annos, totu cantas sas bias teniant unu “toponimo” in sardu, e a sa sìghida de su tzensimentu de su 1900 custos “toponomi” ant leadu su nùmene de sos Reales, cosa chi si biet, pro carchi bia, puru in sos ùltimos annos de su 1800.

Sos “toponimi” agatados sunt:

- Piata San Giorgio/Santu Giorgio
- Su Càrmene
- Muristene – Muristene
- Sa mandra - Su Rizolu
- Santa Rughe
- Sas Domos Noas
- Sa Parrocchia
- S’iscameddu
- Mesu Idda
- Sa Piedade
- Santu Basiliu
- Sa carrela de susu
- Sa carrela de giosso
- Sa chisterra
- Via Amedeo

Infatu est istadu consultadu su “sommario” in s’Archìviu de Istadu de Nùgoro.

Dae sos resurtados otènnidos si podet nàrrere chi sos “toponimi” agatant dae su sommarione e dae sos atos de nàschida a sa memòria popolare de commo una sighida.

Sa chirca benit illustrada in sas tàulas I, II e III.

Inue s’est pòtidu est istadu ispiegadu puru su tèrmine in sardu de sas carrelas.

In sos atos de nàschida, si faeddat de “carrelas, e puru de “contrade” e “rioni”.

Una “contrada” – o una carrela – podiat tènnere prus nùmenes, e in issas etotu bi podiat essere una zona distinta, cun unu “toponimo” diversu.

Sa parte arta de sa bidida, chi como est rapresentada dae sa “Via Regina Elena” e dae sa “Piazza Carmine” fiat gai costituita: sa contrada “*Su Càrmene*”, rapresentada dae domos chi si agatant a inghèriu de sa Crèsia de su Carmene. Custu “toponimo” est istadu agatadu in su “sommarione”, in sos atos de nàschida, e benit reconnòschidu dae sa memòria popolare. Sa “Via Regina Elena”, imbetzes, beniat cramada contrada “*Sa carrela de susu*” o “*Sa carrela de subra*”, pro ite fiat sa bia arta de sa bidida. “*Sa carrela de subra*” est istada agatada in sos atos de nàschida e benit reconnòschida dae sa memòria popolare, imbetzes in su “Sommarione” no esistit. Pro su “Sommarione” una parte de sas domos de custa bia appartenet a “*Su Càrmene*” e s’àtera parte a “*Santa Rughe*”. Su “toponimo” “*Santa Rughe*” est istadu agatadu puru in sos atos de nàschida, benit reconnòschidu dae sa memòria popolare, e rapresentat cussa parte de domos chi si agatant accurtzu a sa Crèsia de Santa Rughe. Sa “Via Regina Elena”, in prus, teniat in unu tretu pretzisu unu “toponimo” chi cambiat dae sos atos de nàschida a su “Sommarione”: pro sos atos de nàschida si at contrada “*Su rizolu*”, caraterizada dae sa presèntzia de una baltza cun s’abba chi arrivat dae unu tràinu (rizolu), - custa fiat s’intrada a sa bidida arrivende dae Sune; in su “sommarione”, imbetzes, custa parte de sa bidida benit cramada “*Sa mandra*”, pro sa presèntzia de unu ortu chi tenet pròpiu custu nùmene. In sa memòria popolare benint reconnòschidos siat “*Su rizolu*” siat “*Sa mandra*”.

Parallelamente a sa “Via Regina Elena” si agatat “Via Umberto” chi in cussos annos beniat cramada contrada “*Sa carrela de mesu*” o rione “*Mesu idda*” pro rapresentare su tzentru de sa bidida.

Ancora oe, passende in custa bia, si podet bidere subra sa fatzada de una domo una targa cun iscritu subra “Via centrale”. In su “sommarione” custa parte de a bidida benit cramada “*Mesu idda*”, e sa bia est connòschida cun custu “toponimo” puru da sa memòria popolare.

Cussa chi como est sa bia printzipale de sa bidida, su “Corso Vittorio Emanuele”, prima fiat formada dae sa contrada “*Sas domos noas*”, rione “*Su monte de sa Piedade*”, contrada “*Sa Parrocchia*” e sa “*Contrada de giosso*”.

Sa contrada “*Sas domos noas*” beniat cramada gai pro ite rapresentaiat sa parte noa de sa bidida pro cussos tempos. Est istada agatada in su sommarione, in sos atos de nàschida e benit reconnòschida puru dae sa memòria popolare. In sos atos de nàschida, in prus, leat un àteru “toponimo” chi est cussu de “*Via a Sindia*”, ca in cussa parte de sa bidida bi fiat s’istrada bezza pro Sindia.

Oe si connoschet comente “*Sas domos noas*” sa “*Via Gramsci*”.

A sa contrada “*Sas domos noas*” s’ghit su rione “*Su monte de sa Piedade*” o “*Sa Piedade*”; a custu “toponimo” si dant ispiegatziões vàrias. Si pensat chi custu siat istadu unu logu de preghiera pro sos abitates de sa bidida, o puru su logu in su cale si faghiant sas esecuzioni. Custa contrada teniat puru àteros duos “toponimi”: “*Monte Granatico*” e “*Monte di Soccorso*”; inoghe, difatis, sas famìgias chi bistaian bene poniant su trigu pro sas famìgias pòberas.

Su toponimo “*Sa Piedade*” est istadu agatadu in sos atos de nàschida, in su “sommarione, e benit connòschidu dae sa memòria popolare.

Cussos chi como sunt “*Vico la Marmora*”, “*Piazza Garibaldi*” e una parte de su “*Corso Vittorio Emanuele*” rapresentaiant, umpare, sa “*Contrada de giosso*”, ca custa fiat sa parte prus bassa de sa bidida. In prus, custa bia etotu, teniat su toponimo de “*Via Lunga*”; fiat, difatis, una bia longa meda, chi passaiat in “s’utturineddu”, chi oe ponet in collegamentu “*Piazza Garibaldi*” cun “*Vico la Marmora*”. Pretzisamente a livellu de “*Piazza Garibaldi*”, si agataiat s’intrada a sa bidida arrivende dae Iscanu. Su “toponimo” de “*Carrela de giosso*” est istadu agatadu solu in sos atos de nàschida, imbetzes non benit fentomadu in su “sommarione”. Custa parte de sa bidida in su “sommarione” benit divisa tra “*Piazza Parrocchia*” e “*Sa Piedade*”.

A inghèriu de sa Crèsia de s’Arcànghelu Gabriele s’isvilupaiat sa contrada “*Sa Parrocchia*” chi teniat àteros “toponomi” comente contrada “*Sa carrela de Crèsia*” o contrada “*Sant’Angelo*”. Sa prata de sa crèsia, fiat inghiriada dae muras, chi oe non bi sunt prus, in sas cales si aberiat un’arcu, chi fiat s’intrada a sa bidida arrivende da Tinnura e Sennariolo (s’istrada est cussa chi oe passat a costazu de sa prata de Crèsia, “*Via Grazia Deledda*”).

Oe puru, in su “*Corso Vittorio Emanuele*” si agatat un’interruzione a s’artària de sa Crèsia de s’Arcànghelu Gabriele, chi leat su nòmene de “*Piazza Parrocchia*”.

Sa prata chi oe affiancat sa Crèsia, a dae segus de su campanile, cun sa calada chi giughet a sa “Piazza Garibaldi”, teniant su nùmene de contrada “*Sa chisterra*”, pro sa presèntzia de una chisterra chi regollet in issa rizolos de abba. Custu “toponimo” est istadu agatadu solu in sos atos de nàschida e benit reconnòschidu puru dae sa memòria popolare.

Cussa chi oe est sa “Via San Giorgio”, fiat prima unu guturu serradu chi at mantènnidu custu “toponimo” etotu: “*contrada*” o “*rione Santu Zorzi*”.

Sa bia “*Santu Zorzi*” est istada agatada in sos atos de nàschida, in su sommarione, e benit reconnòschida puru dae sa memòria popolare. Pro mesu de su “sommarione” s’est pòtidu cumprèndere chi in custu “toponimo” bi fiant sa bia “San Giorgio”, “Salita Carmine”, o siat sa pigada chi b’est a costazu de sa domo parrochiale, e su “vico Eleonora” de como.

A s’artària de “Vico Eleonora” e di “Piazza Carmine” bi fiant duas domos chi si acheriant in su nuraghe Muristene; in su “sommarione” difatis est istadu agatadu puru su “toponimo” de “*Muristene*”.

Sas contradas “Sa Carrela de Susu”, “Sa Carrela de Mesu” e su “rione Su Monte de sa Piedade”, fiant cullegadas dae una bia chi teniat su nùmene de contrada “*S’iscameddu*”. Custu “toponimo” est istadu agatadu in su “sommarione”, in sos atos de nàschida e in sa memòria popolare. Cust’ultima etotu divit s’iscameddu in “*S’iscameddu de subra*” e “*S’iscameddu de giosso*”. Su primu ponet in comunicatzione “*Sa carrela de susu*” – a manera prus pretzisa cussa chi benit reconnòschida comente sa contrada “*Santa Rughe*” – cun sa parte tzentrale de sa bidida, imbetzes su segundu ponet in comunicatzione “*Sa carrela de mesu*” cun su rione “*Sa Piedade*”.

Ancora oe sa bia mantenet custu “toponimo”, cun s’ùnica diferèntzia chi como “*S’iscameddu de subra*” e “*S’iscameddu de giosso*” sunt costituitos dae duas iscalinadas, imbetzes prima fiant un’iscameddu, dae su cale benit su nùmene.

Pro su chi pertocat sa “Via Regina Margherita” de como, in sos atos de nàschida teniat su “toponimo” de “*Via Amedeo*”, e s’ischit de sa presèntzia in custa bia de ortos donados a sa Crèsia de Santu Gabriele Arcànghelu, chi teniant, pro custu, su nòmene de “*Ortos de Sant’Ànghelu*”.

In prus, s’ischit de sa presèntzia de una Crèsia, chi oe no b’est prus, in sa zona inue como si agatat sa domo comunale de sa bidida; Custa crèsia fiat cussa de “Santu Asile”. In su “sommarione” est istadu agatadu difatis su “toponimo” de “*Santu Basiliu*”.